

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית

המינהל לחינוך התיישבותי

תשע"ד

החוות למדעי החקלאות והסביבה - יום הסובלנות הבינלאומי

מר אבי אלקיים, מפמ"ר למדעי החקלאות והסביבה

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית

המינהל לחינוך התיישבותי

יום הסובלנות הבינלאומי - "ואהבת לרעך כמוך"

יום הסובלנות הבינלאומי חל בתאריך 16 נובמבר.

סובלנות היא בין הערכים הבסיסיים של הדמוקרטיה, ממנה נגזרת ההתייחסות לזולת ולאחר. התביעה העיקרית מכל אחד ואחת היא **לתת כבוד לזולת, באשר הוא אדם**, לדעותיו, להשקפותיו ולזכותו להביעם, גם כאשר דעות והשקפות אלה אינם מקובלים עליו, והם אף גורמים לנו לאי נוחות מרובה.

סובלנות היא האפשרות לקיים חיים של דו קיום, גם בתנאים של חילוקי דעות קשים ואי הסכמות.

יום הסובלנות הבינלאומי מאפשר לנו לבחון את עצמנו, לאתר את חוסר הסובלנות המתבטאת באפליה, אלימות ואי צדק, הנובעת מחוסר ידע ומפחד. **חינוך לסובלנות מאפשר לתלמידים לפתח חשיבה עצמית, ביקורת ומוסריות.**

בארץ קיימות 34 חוות למדעי חקלאות ולאיכות הסביבה מדימונה ועד קריית שמונה. החוות הן מרכזים ללימודי הוראת החקלאות ולימודי הסביבה, הן פועלות באמצעות משרד החינוך והרשות המקומית. הן משמשות כמרכזים לדיסציפלינות שונות: חקלאות, לימודי סביבה, מדעים, אורח חיים בריא. החוות הן אי ירוק בעולם אורבאני. הן מחנכות את דור העתיד למודעות ולאחריות. מתקיימות בהן גישות הוראה מגוונות הכוללות לימודי תיאוריה ולימודים מעשיים בכל הכיתות בהתאמה לשכבת הגיל, לצרכי התלמידים ולתוכניות בית-הספר. תוכנית הלימודים בחוות מאפשרת חשיבה עצמית, התמודדות עם דילמות מוסריות, ביקורת ומוסריות ביחסי הגומלין בין תלמידים בקבוצות עבודה וביחסים בין התלמידים לסביבה (שמירה על הצומח ועל בעלי החיים).

בפעילות הלימודית בחוות משתתפים תלמידים רגילים ותלמידים בעלי צרכים מיוחדים מגל הגן ועד כיתה י"ב. התלמידים לומדים בשיטה של למידה חוץ כיתתית. הם לומדים ידע עיוני, עובדים כיחידים ובקבוצות בפינות שונות, כגון: גן ירק, חלקת צמחי מרפא, משתלת צמחים, מכוררת, פינת החי ועוד.

החוות משמשות מקום לביצוע עבודות חקר ומיומנויות חשיבה. החוות פועלות בשיתוף עם הקהילה המקומית. הן יוצרות מקום למפגש בין אוכלוסיות שונות ובכך מרחיבות את הקשר עם הקהילה.

במהלך הפעילות הלימודית המתקיימת לאורך שנת הלימודים התלמידים לומדים את ערכי הסובלנות הלכה למעשה. בחוברת זו נציג דוגמאות מהעשייה המגוונת בנושא.

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית

המינהל לחינוך התיישבותי סובלנות בחגי ישראל

התלמידים יבינו את הקשר שבין החקלאות ומצוות התלויות בארץ- חינוך לסובלנות ולכבוד כלפי מנהגי חג שונים וכלפי מסורות שונות של עם ישראל. הכרות מנהגים שונים בעדות השונות, מפגש בין אוכלוסיות מקיימות מצוות לבין אוכלוסיות שאינן מקיימות מצוות.

דוגמאות לפעילויות:

מנהגים שונים בקרב עדות שונות:

חגים החקלאיים פסח שבועות וסוכות, נקראים "שלושת הרגלים", כי עלו בהם יהודים לירושלים. חגים אלה מציינים מועדים במחזור החקלאי השנתי של גידולי דגן ועצי פרי למיניהם. החקלאות בתקופת המקרא התבססה בעיקרה על גידולי בעל (ללא השקיה) של צמחי שבעת המינים שהתברכה בהם ארץ ישראל. " ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה, ורימון, ארץ זית שמן ודבש" (תמרים), (דברים פרק ח' פסוק 8). במהלך השנים כל עדה אימצה מנהגים שונים וסיפורי עם שונים. בחווה מקיימים פעילויות בכיתה בה כל תלמיד מספר על מנהגי החג שלו, ניתן לשלב הורים, שידגמו מאכלי עדות ומנהגים.

לחם בקרב עדות ודתות בארץ

בפרוסת הלחם, שאנו אוכלים מדי יום, טמונות אין-ספור משמעויות, שלא תמיד אנו מודעים להן. והרי עשיית הלחם, למן גידול הדגן, הקציר, הכנת הקמח, לישת העיסה, התפחתה, עיצובה לכיכרות ועד לאפייתן בחומו של תנור, נדמית לנס השב ומתרחש כל יום. הלחם יותר מכול מייצג את ראשית התרבות, שכן לשם עשייתו נדרש האדם בשחר ההיסטוריה ללמוד לתרבות את תבואת הבר ולייצר לעצמו כלים ראשונים.

בחווה מציגים מגוון ככרות לחם, המבטאים בצורותיהם השונות משמעויות סמליות - עממיות, דתיות, חברתיות ופוליטיות. הנושא הנלמד הוא "לא על הלחם לבדו", כי אם על אנשים החיים כאן ועל יחסם אליו. ניתן להזמין לפעילות הורים שידגמו הכנת לחם מסורתי על פי העדה שלהם, ניתן ללמד על חשיבות הלחם על קדושתו ועל הברכות.

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית

המינהל לחינוך התיישבותי

סובלנות באמצעות גידול צמחים

התלמידים מגדלים צמחים למאכל (בגן הירק), צמחי בית, צמחי מרפא וצמחי גינה בתנאים שונים, הם מכירים את תכונותיהם ואת התנאים הדרושים לקיומם. באמצעות נושא הצמחים, ניתן ללמד את התלמידים על נושאים, כגון: "על טעם ועל ריח, אין מה להתווכח" – לכל אחד מאתנו העדפות שונות ויש לכבד זה את דעתו של זה, על הצורך בקבלת השונה, החלש והאחר.

דוגמאות לפעילויות:

- * התלמידים מתנסים בגידול צמח מסוים בתנאים שונים: בתוך מיכל קטן, במקום חשוך, בתוך רשת צפופה, בכד, בשמש וכדומה. הם מטפחים אותו, צופים בהתפתחותו ומסיקים מסקנות. הם לומדים מה ניתן לעשות כדי לסייע לצמח חלש. הם לומדים שצמחים זהים מתפתחים באופן שונה בהתאם לתנאי הגידול שלהם.
- * מכינים תצוגה של צמחים בעלי תכונות שונות, כגון: קקטוס עם קוצים, צמח עם הרבה פרחים, צמח רק עם עלים, צמח זקוף וגבוה, צמח משתרך ועוד. תתקיים שיחה על יתרונות של כל צמח ועל החסרונות. התלמידים יבינו שלכל אחד יש יתרונות וחסרונות ואף אחד מאתנו אינו מושלם. כל תלמיד יבחר צמח אחד ויסביר למליאה מדוע הוא נמשך לצמח זה. התלמידים ילמדו לקבל העדפות שונות ולכבד דעות והשקפות שונות.
- * בעולם החי כל היצורים כולם מקושרים זה לזה בדרך כזו או אחרת, ברשת סבוכה של יחסים מסוגים שונים. יחסים אלו עשויים להיות טפילות, יחסי טורף-נטרף, או סימביוזה בין שני יצורים. מקורו של המונח סימביוזה הוא במילה היוונית שפירושה "לחיות יחדיו", וזהו בדיוק סוג היחסים אותו מתאר המונח – שני יצורים אשר חייהם כרוכים זה בזה לשם השגת תועלת משותפת. שיתוף פעולה שכזה עשוי להתקיים בין יצורים מכל סוג: צמחים, בעלי חיים, חיידקים, ופטריות. הודות לסימביוזה שני היצורים מרוויחים, ולאורך פרקי זמן ארוכים הם אף עשויים לעבור אבולוציה משותפת ההופכת אותם ליותר ויותר מתאימים האחד לשני, לעתים עד לרמה בה אינם יכולים עוד להתקיים בנפרד. התלמידים יתבוננו בצמחים בחווה ויזהו יחסי גומלין בין יצורים חיים: תחרות, הדדיות, סימביוזה וישוחחו על הרווח וההפסד. התלמידים יבינו שכל יצור חי זקוק ליצורים חיים נוספים. כדי לחיות ביחד צריך סובלנות, צריך לדעת לתת ולקבל.

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית

המינהל לחינוך התיישבותי

סובלנות כלפי בעלי חיים

בחוות התלמידים מטפחים בעלי חיים. הם קוטפים עשב ומאכילים אותם, ממלאים את המיכלים במים, דואגים למקום המחיה של בעלי החיים ומנקים את הכלובים, מכינים להם צעצועים להפגת השעמום, מארגנים להם מקום מחסה, מטפלים בבעלי חיים חלשים או פצועים ומעניקים להם הרבה אהבה ותשומת לב.

התלמידים צופים בהתנהגות בעלי חיים ולומדים באמצעות דילמות, הם נוקטים עמדות בסוגיות מגוונות ולומדים לכבד דעות והשקפות שונות. הם לומדים ומבינים מדוע מותר האדם מן הבהמה ומדוע בני האדם חייבים לגלות סובלנות זה כלפי זה.

בזמן העבודה בשדה, הם פוגשים חיות בר וצופים בהתנהגותם, הם מפתחים סובלנות כלפי בעלי החיים ומבינים את חשיבות השמירה על הסביבה.

באמצעות הקשר שנוצר בין התלמידים לבין בעלי החיים הם מפתחים עמדות חיוביות כלפיהם ולומדים לשמור על זכויותיהם.

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית

המינהל לחינוך התיישבותי

סובלנות כלפי הסביבה בה אנו חיים

התלמידים לומדים על חשיבות הצומח לחינוך, חשיבות השמירה על הניקיון, הצורך בשמירה על משאבי כדור הרץ ועוד. הם פועלים לשמירה על הסביבה ומטפחים פינות ירוקות בחווה, בבתי הספר, בעיר ובביתם.

התלמידים לומדים באמצעות דילמות ומפתחים יכולת שיפוט ערכית ומוסרית על פי השקפות עולם שונות ביחס לבעיות שנויות במחלוקת, כגון: שימוש בחומרי הדברה לעומת חקלאות אורגנית, הצורך בפיתוח ובינוי לעומת הצורך בשמירה על "ריאות ירוקות" ועוד.

יכולת עבודה בצוות ופיתוח כישורים חברתיים

התלמידים עובדים בחוות באמצעות כלי עבודה, הם מקפידים על כללי הבטיחות למען ביטחונם האישי ולמען בטחון חבריהם. הם עובדים בקבוצות, ומפתחים יכולת של עבודה בצוות.

באמצעות העבודה המעשית הם חווים חוויות של הצלחה. ניתנת אפשרות והזדמנות לילדים שקטים וחלשים בלימודים להוכיח את כישוריהם. התלמידים עובדים בקבוצות ומטפחים באמצעות העבודה חברויות וקשרים חדשים עם בני כיתתם. באמצעות העבודה הם מטפחים יחס של כבוד, הערכה וסובלנות זה כלפי זה.

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית

המינהל לחינוך התיישבותי

יוזמה לקירוב בין אוכלוסיות שונות

הלימוד בחווה מאפשר יוזמות שונות לקירוב בין אוכלוסיות מגוונות ולפיתוח סובלנות סביב נושאים הקשורים לחקלאות, שמירה על הצומח ועל בעלי החיים, איכות הסביבה, אורח חיים בריא ועוד.

דוגמאות לפעילויות:

* **סובלנות בין ילד בוגר לילד צעיר** - תלמידים מכיתות גבוהות חונכים תלמידים צעירים ומלווים אותם בעבודות השונות במסגרת מעורבות חברתית.

* **סובלנות כלפי תלמידים בעלי צרכים מיוחדים** - בפעילויות בחווה משתתפים תלמידים רגילים ותלמידים בעלי צרכים מיוחדים (לקווי למידה, חנוך מיוחד, לקווי שמיעה). אנו מקיימים פעילויות משולבות, בהן תלמיד חונך תלמיד ומסייע לו בעבודות השונות.

* **קשר בין דורי** - פיתוח דו שיח בין הקשיש לבין התלמיד - מתקיימות פעילויות משותפות בין תלמידים רגילים לקשישים, כאשר הקשיש מלמד את התלמיד מניסיונו על צמחי מרפא והתלמיד מלמד את הקשיש.

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית

המינהל לחינוך התיישבותי

* **סובלנות והעלאת המודעות כלפי נכים** - פעילויות בין תלמידים מבתי ספר רגילים לבין תלמידים בעלי מוגבלויות. התלמידים חונכים את הנכים ומגלים כלפיהם סובלנות.

* **שרות לאומי לתלמידי החינוך המיוחד** - תלמידי החינוך המיוחד מבצעים שנת שרות בחוות. התלמידים לומדים להכיר את נקודות החוזק של הנערים ולנערים ניתנים חיזוקים רבים על פועלם.

* **מתנדבים** - ישנם מתנדבים שונים המגיעים לחוות במסגרת "ידד לחינוך", פרויקט תגלית ובמסגרת מחלקת ההתנדבות ברשות המקומית ומסייעים בחווה בנושאים שונים. נוצרים יחסי גומלין בינם לבין התלמידים.

* **גינות קהילתיות** - כל קהילה מטפחת גינה שונה בצורה ובסוג הצמחים וכולם מגלים סובלנות כלפי הגינה של האחר.